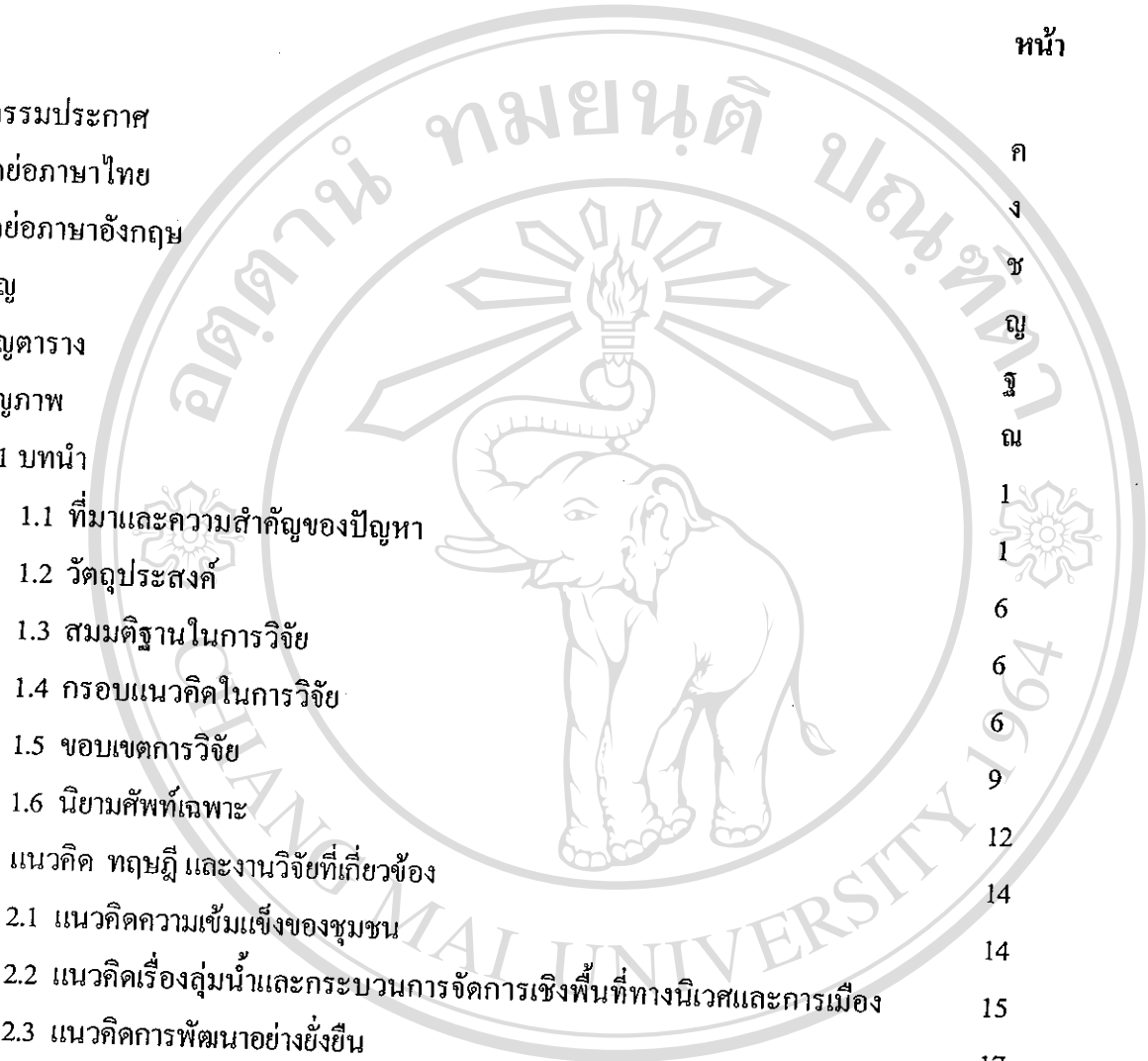

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
สารบัญ	ญ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	6
1.3 สมมติฐานในการวิจัย	6
1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
1.5 ขอบเขตการวิจัย	9
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	12
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
2.1 แนวคิดความเข้มแข็งของชุมชน	14
2.2 แนวคิดเรื่องคู่มือน้ำและกระบวนการจัดการเชิงพื้นที่ทางนิเวศและการเมือง	15
2.3 แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน	17
2.4 แนวคิดการจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ	18
2.5 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน	20
2.6 แนวคิดทุนทางสังคม	21
2.6.1 แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน	21
2.6.2 แนวคิดภูมิปัญญาชาวบ้าน	22
2.6.3 แนวคิดเครือข่ายชุมชน	23
2.6.4 แนวคิดระบบกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน	24
2.7 การจัดการทรัพยากรน้ำตามทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ	24

ลิขสิทธิ์ในหนังสือมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.8 การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร	28
2.9 นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำ	29
2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	33
2.10.1 การชลประทาน	33
2.10.2 บทบาทและการมีส่วนร่วมของชุมชน	37
2.10.3 การจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร	38
2.10.4 การพัฒนาและการผลิตในระบบทุนนิยม	40
2.10.5 ระบบสิทธิการจัดการทรัพยากรน้ำ	42
2.11 สรุปการทบทวนแนวคิด / ทฤษฎี	44
2.12 สรุปการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	45
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	48
3.1 การสำรวจข้อมูลพื้นที่ศึกษา	48
3.2 ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	49
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	51
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	53
บทที่ 4 ผลการศึกษา	56
4.1 สภาพ /บริบททั่วไปของชุมชน	56
4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย	64
4.2.1 ข้อมูลส่วนบุคคล	66
4.2.2 ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์ การจัดการทรัพยากรน้ำและการทำการเกษตรของชุมชน	69
4.2.3 การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการเกษตร และรูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน	73
4.2.4 ปัจจัยที่คาดว่าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกษตรของชุมชน	86
4.2.5 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกษตร	94

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.2.6 ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรน้ำในปัจจุบัน	98
4.3 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	108
4.4 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	115
4.4.1 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกษตรของชุมชน	116
4.4.2 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน	119
4.4.3 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกษตรของชุมชน	125
4.4.4 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นต่อรูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำอันเป็นผลจากการพัฒนาการรูปแบบการเกษตร	128
4.4.5 แนวทาง วิธีการแก้ไขปัญหที่เหมาะสม ในการจัดการทรัพยากรน้ำ	131
4.5 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์	133
4.5.1 ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการเกษตรและรูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน	133
4.5.2 ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกษตรในชุมชน	139
4.5.3 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนอันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกษตร	143
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	147
5.1 สรุปผลการวิจัย	147
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	152
5.3 ข้อเสนอแนะ	156
บรรณานุกรม	160
ภาคผนวก	165
ประวัติผู้เขียน	178

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 จำนวนครัวเรือนในเขตพื้นที่อำเภอเวียงแหง ประจำปี 2547	49
4.1 ปริมาณฝน (มม.) 10 ปี (2533 – 2542) อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่	62
4.2 อุณหภูมิ (องศาเซลเซียส) เฉลี่ยในคาบ 10 ปี (2531 – 2540)	62
4.3 จำนวนและร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคล	66
4.4 จำนวนและร้อยละของการใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำแม่แตง	68
4.5 จำนวนและร้อยละของแหล่งน้ำที่ใช้อุปโภค-บริโภค	68
4.6 จำนวน และร้อยละ ของความรู้และความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์การจัดการ ทรัพยากรน้ำ และการทำการเกษตรของชุมชน	69
4.7 ระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์ การจัดการทรัพยากรน้ำ และการทำการเกษตรของชุมชน	71
4.8 จำนวนและร้อยละของปัญหาลุ่มน้ำแม่แตง	71
4.9 จำนวนและร้อยละของการรับรู้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับลุ่มน้ำแม่แตง	72
4.10 จำนวนและร้อยละของการรับทราบในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	72
4.11 จำนวนและร้อยละของการจัดการทรัพยากรน้ำ	73
4.12 จำนวนและร้อยละของชนิดการปลูกพืชตลอดฤดูกาลเพาะปลูกใน 1 ปี	74
4.13 จำนวนและร้อยละของความแตกต่างในรูปแบบการเกษตรจากอดีตถึงปัจจุบัน	75
4.14 จำนวนและร้อยละของความแตกต่างในรูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำ จากอดีตถึงปัจจุบัน	75
4.15 จำนวนและร้อยละ ของการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในอดีต	76
4.16 จำนวนและร้อยละของระบบการจัดการทรัพยากรน้ำในปัจจุบัน	76
4.17 จำนวนและร้อยละของความเหมาะสมของระบบชลประทานหรือเหมืองฝาย	86
4.18 จำนวนและร้อยละของการช่วยแก้ปัญหาการใช้ น้ำ ของระบบชลประทาน หรือเหมืองฝาย	86
4.19 จำนวนและร้อยละ ของความเพียงพอของปริมาณน้ำที่เก็บกักไว้ในอ่างเก็บน้ำ สำหรับการเพาะปลูก	87

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.20 จำนวนและร้อยละ ของความคิดเห็นในเรื่องที่ควรมีการก่อสร้างระบบชลประทาน หรือเหมือนฝายเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่มีอยู่ในปัจจุบัน	88
4.21 จำนวนและร้อยละของระบบชลประทานที่ส่งผล ต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกษตร	88
4.22 จำนวนและร้อยละของการเข้ามาของกลุ่มนายทุนนอกชุมชนที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกษตร	89
4.23 จำนวนและร้อยละของการจัดการเกี่ยวกับรูปแบบการเกษตรของชุมชน	90
4.24 จำนวนและร้อยละ ของความต้องการในการเพิ่มรายได้ ที่มีผลต่อการเพิ่มผลผลิต	90
4.25 จำนวนและร้อยละ ของปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน	94
4.26 จำนวนและร้อยละ ของความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรน้ำในชุมชน	95
4.27 จำนวนและร้อยละ ของการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ	98
4.28 ร้อยละของสาเหตุสำคัญที่ทำให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน	99
4.29 ร้อยละของสาเหตุสำคัญที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน	100
4.30 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ ค้นหาสาเหตุปัญหาในการจัดการทรัพยากรน้ำ	101
4.31 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการมีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางการวางแผน และการตัดสินใจในการจัดการทรัพยากรน้ำ	102
4.32 การมีส่วนร่วมในการประสานงานปฏิบัติในการจัดการทรัพยากรน้ำ	103
4.33 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล	105
4.34 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำ ในภาพรวม	106

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.34	โครงการชลประทานขนาดเล็ก อำเภอเวียงแหง	124
4.35	ชนิดน้ำที่ใช้อุปโภคบริโภคและการเกษตร จำแนกตามชนิดแหล่งน้ำเป็นรายตำบล	124

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
4.1	ที่ตั้งของอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่	57
4.2	ภาพแสดงลักษณะภูมิประเทศอำเภอเวียงแหงจาก GPRS	115
4.3	สภาพลุ่มแม่น้ำแม่แตงในปัจจุบัน	118
4.4	บริเวณพื้นที่การเกษตรของชาวบ้าน	118
4.5	ลุ่มน้ำแม่แตง	125
4.6	ชุมชนอำเภอเวียงแหง	125
4.7	พื้นที่อำเภอเวียงแหง	125
4.8	พื้นที่การเกษตรในอำเภอเวียงแหง	128
4.9	พืชที่เพาะปลูกในอำเภอเวียงแหง	128
4.10-4.11	สภาพของลุ่มน้ำแม่แตงในปัจจุบัน	130
4.12-4.13	ฝายชะลอน้ำที่ชำรุดเนื่องจากมีดินทรายกองไว้หน้าฝายจากสถานการณ์น้ำท่วม	131
4.14	ฝายชะลอน้ำ อำเภอเวียงแหง	131

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved